

Bibliai Szabadegyetem

Sámuel könyvei

Előadó: **Hegyes Horváth Géza**

1. A „könyvek” címe és szerzője

Alapvetően két könyvről kell beszélnünk (Sámuel első és második könyve), hiszen a Septuaginta és a nemzeti fordítások ezeket tartalmazzák. Az eredetei héber kánonban egy egységes Sámuel könyve szerepelt, méghozzá az un. „Próféták” iratcsoportban. Noha már az **LXX** (*septuaginta = héber biblia görög nyelvű fordítása*) a szöveget az i.e. 3. században két egyenlő hosszúságú tekercsre osztotta fel, a végleges kettéválás a héber nyelvű Szentírásban csak a 16. században valósult meg a Daniel Bomberg - féle kiadásnál (1517).

A könyv címét a korszak kiemelkedő nagy prófétájáról, Sámuelről kapta, aki nemcsak létező személy volt, de a neve megjelenik más ószövetségi iratokban is (pl. Jeremiás könyve, Zsoltárok könyve). Mindazonáltal nem mondhatjuk azt, hogy Sámuel lett volna a róla elnevezett könyv egészének a szerzője, hiszen a feldolgozott időszak eleve kb. másfél évszázadot ölel fel.

A konzervatív biblikus teológusok szerint a szóban forgó könyv Sámuel, Nátán, illetve Gád próféták írása, de nem kizárt, hogy bizonyos részeit az un. sámueli prófétaiskolához tartozó más személyek írták. A forráshasználatra utal **2 Sám 1, 18.** verse is, ahol Jásár könyvéről, mint forrásanyagról olvashatunk, holott erről a könyvről semmit nem tudunk. Valószínűleg megsemmisült. A liberális bibliakritika álláspontja: Sámuel könyve az un. deuteronomista iskola körében keletkezett az események lezajlása után több évszázaddal.

Sámuel könyveinek hitelességét több újszövetségi hivatkozás is bizonyítja (**Mt 12, 3-4; ApCsel. 13, 20-23; Zsid 1, 5**).

2. A könyvek keletkezésének időpontja

A tartalmi összefüggések figyelembevételével Sámuel könyvei az i.e. 11-10. században keletkezhetett. Amennyiben elfogadjuk, hogy Sámuel kortárs próféta volt, és az első 25 fejezetet ő maga írhatta, akkor ez a megállapítás helyénvaló. A könyvekben több utalást is találunk ugyan Izraelre és Júdára, melyekről nyilván csak a szakadást követően lehet így külön-külön beszélni, de ez a szakadás időben (i.e. 931) még mindig nem visz távol bennünket a szóban forgó korszaktól. A könyvek befejezésének ideje így valószínűleg az i.e. 10. sz. vége.

A liberális bibliakritika – mely Sámuelnek semmilyen szerepet nem tulajdonít a könyvek megírásában – és a deuteronomista iskola mellett érvel, az i.e. 550 körüli időre teszi a keletkezést. Érdemes megjegyeznünk, hogy ez mintegy fél évezredre van már a könyvekben foglalt korszaktól.

3. A könyvek megírásának célja

Sámuel könyvei bemutatják Izrael történelmének az i.e. 12. sz. végétől az i.e. 10. sz. derekáig tartó időszakát. A megírásnál fontos cél volt ennek az igen fontos történelmi időszaknak a megörökítése az utókor számára. Másfelől viszont, mivel a Biblia teológiájának legfontosabb témája Isten szuverén hatalmának teljes körű megvalósulása, így a két könyv ennek fényében azt mutatja be, hogy a Teremtő miként ruházta fel e hatalommal a még egységes királyság egyik kiemelt uralkodóját, Dávidot.

4. A könyvek tartalma és történelmi háttére

A Sámuel könyveiben leírt események középpontjában három fontos szereplő áll: Sámuel, Saul és Dávid. Az egységes királyság utolsó uralkodója, Salamon személyéről a Királyok és Krónikák könyveiben olvashatunk, mely iratok tartalmi szempontból a történet folytatását képezik (Királyok 1. könyve; Krónika 2. könyve).

Sámuel első könyve a próféta (Sámuel) születésével kezdődik, ami valamikor az i.e. 12. század végén történhetett (kb. i.e. 1120). A második könyvet az a történet zárja, amelyben a halálos ágyán fekvő Dávid király gondoskodik arról, hogy Salamon kövesse őt a trónon (i.e. 970). Ebből láthatjuk, hogy eseménytörténeti szempontból Sámuel könyvei legalább 150 esztendő történéseit dolgozzák fel. Egy olyan időszokról van szó, amely összeköti a bírák korát a királyság korával, és mindkettőhöz tartozik. Sámuel prófétai elhívásának körülményei szorosan összefüggenek a bírák korában (kb. 300 év) tapasztalható folyamatos erkölcsi hanyatlással.

Az első könyv elején arról olvashatunk, hogy Izrael utolsó előtti bírāja, Éli idejében (i.e. 12. sz. vége) már olyan áldatlan állapotok uralkodtak, hogy még a főpap fiai – Hofni és Fineás – is elhagyták hitüket. Papi tisztüket pedig kapzsóságuk kielégítésére, valamint erkölcstelen üzenetekre használták fel. A nemzet készült elsülyedni a saját romlottságában, amikor Isten az utolsó pillanatban közbelépett. Válaszolt az istenfélő Anna imádságára. Sámuel személyében egy olyan fiúgyermeket adott neki, aki felnövekedvén a bírói, prófétai és papi tisztet egyaránt átvehette. Ő volt Izrael utolsó bírāja, utána már királyok uralkodtak.

Sámuel istenfélő élete, szolgálata és határozott irányítása átmenetileg megszüntette azt a veszélyt, amely a népet mind belülről, mind pedig kívülről fenyegette. Mikor azonban megöregedett, az általános elégedetlenség ismét felerősödött, méghozzá két okból: egyrészt Sámuel utódai nem voltak alkalmasak arra, hogy átvegyék idős apjuk szolgálatát (belső ok), másrészt viszont félelemre adtak okot az ammoniták betörései a Jordán keleti oldalán. Végző soron javarészt ez ösztönözte Izrael népét, hogy Sámuelről király követeljen magának, „ahogyan az minden népnél szokás” (1 Sám 8. fejezet).

Sámuel aggodalommal töltötte el a kérés, hiszen addig theokráciában éltek, közvetlenül Jahve, mint „Király” irányítása alatt. A követelés Istennel szembeni bizalmatlanságról tett tanúbizonyságot, de Saul királlyá szentelése megvalósult (i.e. 1050-1010). Izraelben ezzel létrejött a királyság államformája, de az un. királytörvények szabályozták az uralkodó jogköreit, hatalmát és életvitelének erkölcsi szabályait (5 Móz 17, 14-20). A bibliai szakasz helye jól mutatja, hogy Isten előre tudott a nép szándékról, hiszen azt évszázadokkal hamarabb jelezte Mózes idején.

Sault fiatal korában alapvetően dicsérik a bibliai leírások (előnyös megjelenés, egy fejjel nagyobb termet mindenkinél). Hitben példát mutatva kezdte meg uralkodását. Sajnos, idővel elhajlott Isten követésétől (dicsőségvágy, a megbánás hiánya), melynek következtében teljesen alkalmatlanná vált a nép vezetésére. Isteni utasításra Sámuel Dávidot kente fel királlyá, akinek menekülnie kellett, hiszen Saul bár tudott elvetéséről, nem engedte át neki a trónt. Saul uralkodásának mélypontja volt - élete vége felé - az endori jósnőnél való megjelenése (**1 Sám 28. fejezet**), akinél az izraelitáknak szigorúan tiltott halottidézést is felvállalta céljai érdekében. Röviddel később egy csata során öngyilkosságot követett el (**1 Sám 31, 4**).

Utóda a Saul életében Isten által kiválasztott Dávid lett (i.e. 1010 – 970). Fiatalon ő győzte le a filiszteus Góliátot, illetve a leírás szerint hárfázott Saulnak, hogy felvidítsa a mélabús uralkodót. Dávid uralkodása is szépen indult. Hamar megmutatkoztak nemes lelkű jellemtulajdonságai, erős hite és szerénysége. Kétszer is meggyilkolhatta volna az életére törő Sault (barlang, tábor), de nem tette, pedig évekig menekült üldözője elől. Képes volt megbánást tanúsítani, és elismerni a tévedéseit is.

Uralkodását végig kísérték a háborúk, a környező népek folyamatosan támadták Izraelt. Ezeket visszaverték, sőt kiterjesztették fennhatóságukat a támadók egyes területeire. Izrael Dávid uralkodása alatt érte el a legnagyobb kiterjedését. Amikor valamivel nyugodtabbá vált a külpolitikai helyzet, és az Absolon által gerjesztett polgárháborún is túljutottak, sajnos Dávid jellemgyengeségei mindinkább megmutatkoztak. Házasságot tört, amikor hadvezérének, Uriásnak a feleségét kívánta magának. Ráadásul Uriást a frontvonalnak arra a részére küldte, ahol biztosan megölhette őt az ellenség.

Erénye viszont Saullal ellentétben, hogy őszinte bűnbánatot tudott gyakorolni. Ettől eltekintve bűnei nyomát meg kellett tapasztalnia élete során, különösen két területen:

1. Négy fiát vesztette el a kegyetlen háborús időszakban. Hiába szerezte meg, amit akart, a családi élete nem volt boldog.
2. Mindent megtett annak érdekében, hogy a régi sátortemplom helyett egy állandó kőtemplomot építsen az Úrnak. Isten azonban figyelmeztette, hogy az építés munkáját utóda fogja elvégezni, ő csak előkészítheti ezt a folyamatot. Dávid nagyságát bizonyítja, hogy elfogadta a döntést. Le tudott mondani dédelgetett tervéről, és megállt az előkészületek szintjén.

Az elkészült építményt nem véletlenül nevezték később Salamon templomának, mely a gondos előkészületeknek is köszönhetően viszonylag hamar felépült (i.e. 966). Ez azonban már a történet folytatásához tartozik, melyet nem tartalmaznak a sámueli könyvek.

5. Sámuel könyveinek tanulsága

A sámueli könyvek arra mutatnak rá, hogy a theokrácia megszűnésével mit jelent az isteni szándék érvényesülése Dávidon és az általa alapított uralkodóházon keresztül a történelem sokszor viharos fejleményei ellenére. Láthatjuk, hogy ez a szándék az ember döntési szabadságának tiszteletben tartásából kifolyólag nem minden korszakban érvényesült maradéktalanul. A Biblia azért is páratlan (ókori) írásmű, mert úgy beszél egy népnek, valamint királyainak életéről, mint akik sajnálatos módon számos rosszul meghozott döntést is a magukénak tudhattak. Mindez szerves része az igazságnak. Így a rossz döntések nem

gyengítik, hanem erősítik a Szentírásban foglaltak hitelességét. Mindemellett ismeretes, hogy Dávid házából származott a Megváltó, Jézus Krisztus, aki nagyobb volt Dávidnál. A Biblia tanúságtétele szerint Krisztus az egyedül tökéletes király, aki szolgálata, halála és feltámadása által az Ő hűséges követői számára végérvényesen lehetővé tette, hogy azok majd - a szó eredeti értelmében - vele és általa uralkodhassanak.

6. A könyvek vázlata

Sámuel első könyve

1. Sámuel próféta (1 Sám 1-7)

- 1.1. Sámuel ifjúságának története (1-3. f.)
- 1.2. Éli házának bukása (4. f.)
- 1.3. A frigyláda története (5-6. f.)
- 1.4. Sámuel bírói hivatala (7. f.)

2. Sámuel és Saul (1 Sám 8-15)

- 2.1. Sámuel kihirdeti a király jogait (8.f.)
- 2.2. Saul elhívása és felkenése (9-10. f.)
- 2.3. Saul sikerei és engedetlensége (11-14.f.)
- 2.4. Saul elvetése (15.f.)

3. Saul és Dávid (16-31)

- 3.1. Dávid kiválasztása és felkenése (16, 1-13)
- 3.2. Dávid, mint lantos Saul udvarába kerül (16, 14-23)
- 3.3. Dávid legyőzi Góliátot (17.f.)
- 3.4. A féltékeny Saul veje Dávid életére tör (18-19.f.)
- 3.5. Jónátán megmenti Dávidot (20.f.)
- 3.6. Dávid vándorélete (21-30.f.)
- 3.7. Saul veresége és halála (31.f.)

Sámuel második könyve

1. Dávid hatalmának kibontakozása (1-10.f.)

- 1.1. Dávid nemeslelkű magatartása Saul halálakor (1.f.)
- 1.2. Dávid harca az állam egységéért (2-5.f.)
- 1.3. Dávid harca a vallásos rendért (6-7.f.)
- 1.4. Dávid harca a külső ellenségekkel – filiszteusok, moábiták, szíriaiak (8-9.f.)
- 1.5. Dávid győzelme az ammonitákon és szíriaiakon (10.f.)

2. Dávid királyságának megaláztatása (11-20.f.)

- 2.1. Dávid bűnbeesése és bűnbánata (11-12.f.)
- 2.2. Dávid harca Absolon ellen (13-18.f.)
- 2.3. Dávid visszanyeri hatalmát (19-20.f.)

3. Kiegészítések Dávid királysága történetéhez (21-24.f.)

- 3.1. Dávid kiengeszteli a gibeonitákat. A filiszteusharcok hőseinek listája (21.f.)
- 3.2. Dávid hálája és győzelmi éneke (22.f.)
- 3.3. Dávid utolsó szavai és vitézeinek listája (23.f.)
- 3.4. Népszámlálás és oltárépítés (24.f.)